

OKUL ORTAMINDA DEMOKRASİ YAŞANTILARI

Yasemin ERSÖZ¹, Kemal DURUHAN²

^{1,2}İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri ve Öğretim A.B.D., Malatya

Özet

Eğitimin temel işlevlerinden biri hak ve ödevlerini bilen, demokratik niteliklere sahip, topluma yararlı bireyler yetiştirmektir. Eğitim sisteminin öğrencilere bu nitelikleri kazandırdığı varsayılsa bile, dönüt alınmadan bu konuda emin olunamaz. Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin okul ortamında demokrasi yaşantılarına ilişkin algılarını ve bu algıları etkileyen değişkenleri incelemektir. Bu çalışma, tarama yöntemi kullanılan betimsel bir araştırma olup, veri toplama aracı olarak Duruhan ve Ersöz (2013) tarafından geliştirilen “Okulda Demokrasi Algıları Ölçeği” (ODAÖ) kullanılmıştır. ODAÖ, “Katılım-Etkinlik”, “Haklar ve Görevler”, “Okulda Özdeğerlendirme” ve “Okulda Vatandaşlık Eğitimi” olarak dört faktörden oluşmaktadır ve her bir faktöre ilişkin Cronbach’s Alpha değeri sırasıyla; .801, .784, .807 ve .736 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin bütününe ilişkin Cronbach’s Alpha değerinin ise .872 olduğu anlaşılmıştır. Çalışma evreni Malatya ili sınırlarında yer alan ortaokullar olup, örnekleme ise, farklı sosyo-ekonomik düzeylerde yer alan ortaokullardan beş devlet ortaokulu ile bir özel okuldan oluşmaktadır. ODAÖ, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında, bu ortaokulların 7. Sınıflarında öğrenim gören 276 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularına dayanarak, öğrencilerin okul hayatında etkinliklere katılımlarının yüksek olduğu, okul ortamında haklarının ve görevlerinin farkında oldukları söylenebilir. Ayrıca öğrenciler, okul ortamında yüksek düzeyde vatandaşlık eğitimi aldıklarını düşünmekle beraber demokratik eğitim anlayışına uygun şekilde okul ortamında alınan kararlarda öğrencilerin de katılımlarının olduğu, fakat liderlik yapabilme konusunda çekingen davranabildiklerini ifade etmişlerdir. Ebeveyn özellikleri ile öğrencilerin "Okulda Demokrasi Algıları Ölçeği"nden aldıkları puanlar arasındaki ilişki incelendiğinde ise, annesi lise mezunu öğrencilerin, annesi okuma-yazma bilmeyen öğrencilere göre okuldaki hakları ve görevleri konusunda daha bilinçli oldukları; aynı şekilde babası yüksek lisans mezunu öğrencilerin, babası ilkököl mezunu ve babası ortaokul mezunu öğrencilere kıyasla okuldaki hakları ve görevleri konusunda daha duyarlı oldukları belirlenmiştir. Çalışmada ortaya çıkan ilginç bir bulgu ise şudur; anne eğitim düzeyi yükseldikçe, ailenin gelir düzeyi yükseldikçe öğrencilerin, "okulda etkin katılım" başlığı altında aldıkları puanlar düşmektedir. Bununla birlikte asgari ücret veya daha altında bir geliri olan ailelerin çocuklarının okuldaki hakları ve görevleri konusunda daha çekimser kaldıkları anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ortaokul, Demokrasi eğitimi, Demokrasi algısı, Nicel

EXPERIENCES OF DEMOCRACY IN THE SCHOOL ENVIRONMENT

Abstract

One of the primary functions of education is to train individuals who know their rights and duties, have democratic characteristics and are beneficial to the society. Even if it is assumed that the education system equips students with these characteristics, one cannot be sure without receiving feedback. This study aimed to examine middle school students' perceptions related to their experiences of democracy in the school environment, and the variables affecting these perceptions. The study was designed in survey method, and the "Perceptions of Democracy at Middle School Scale" (PDMSS) developed by Duruhan and Ersöz (2013) was used as the data-gathering tool. The PDMSS consisted of four factors including "Participation-Activity", "Rights and Duties", "Self-evaluation at School" and "Citizenship Education at School", and the Cronbach's Alpha value for each factor was calculated as .801, .784, .807 and .736, respectively. The Cronbach's Alpha value for the whole scale was found to be .872. The population of the study was the middle schools within the borders of Malatya province, and the sample comprised of five state middle schools and a private school having different socio-economic levels. The PDMSS was

administered to 276 7th graders studying at these middle schools in 2012-2013 school year. The findings showed that the schools' participation to the activities at school was high, and they were aware of their rights and duties in the school environment. In addition, although the students thought that they received citizenship education at a high level in the school environment, they stated that students had a voice in decisions in the school environment in accordance with the understanding of citizenship education, but they could behave shy in taking the lead. When the relationship between parents' characteristics and students' scores from the "Perceptions of Democracy at Middle School Scale" was examined, it was found that the students whose mothers were high school graduates were more aware of their rights and duties at school compared to those whose mothers did not know how to read and write, and similarly, the students whose fathers were Master's graduates were more aware in this regard compared to those whose fathers were elementary school or middle school graduates. A remarkable finding revealed in the study was that as the mothers' education level and financial income increased, the students' scores in "active participation at school" decreased. On the other hand, the children of families having an income of minimum wage or lower were more timid in their rights and duties at school.

Key Words: Middle school, Democracy Education, Perceptions of Democracy, Quantitative.

1. Giriş

Demokrasi, organizasyonları bütün olarak etkileyen kararların organizasyonun tüm üyelerince alınması ve karar alma mekanizmasında herkesin eşit haklara sahip olması idealinden oluşan bir sistemdir (Beetham & Boyle,1998). Demokrasiyi, yaşam biçimi olarak ele alanlardan, siyasal sistem olarak ele alanlara, ideoloji olarak değerlendirenlerden, özgürlüklerle eş anlamlı sayanlara kadar çeşitli tanımlar ve yaklaşımlar ortaya konmuştur (Duman vd. 2011). Demokrasi kültürünün temelinde esas olarak "kendime istediğim özgürlükleri başkasına da tanımak gereklidir" anlayışı yatmaktadır (Kuş, 2012).

Eğitim ve demokrasi arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Demokrasiyi benimseyecek ve devam ettirip ileriki kuşaklara aktarabilecek bireylerin yetiştirilmesi ancak eğitim yolu ile mümkün olmaktadır (Yeşil, 2002). Demokratik değerler öğretilmeden, bireylerden demokratik davranışlar beklemek doğru değildir ve iyi bir eğitim sisteminin temelinde demokratik bir eğitim ortamı oluşturularak bireylere demokrasi bilincinin her alanda kazandırılması yatmaktadır (Kuş, 2012). Dewey (1903) ise eğitim-demokrasi ilişkisini şöyle tanımlamaktadır;

"Bir demokrasi eğer varlığını sürdürmek istiyorsa ülkedeki eğitim sistemi, toplum ve toplumsal gelenekler konusunda belli bilgileri öğretmek zorunda ve yurttaşların hem hoşlandıkları hem de kendi ülkelerinin yönetimine katılabilecekleri niteliklerle donatılmalarını sağlamalıdır".

Demokrasi eğitiminin hedefi, demokrasinin özünü oluşturan değerlerin eğitim yoluyla bireylere kazandırılması, bu değerleri özümlemelerinin sağlanmasıdır (Kuş, 2012). Demokrasi eğitimi ile bireyler; insan hak ve özgürlüklerini bilen, benimseyen, saygı duyan ve savunan "etkin yurttaşlar" haline gelirler (Gülmez, 1994). Özellikle okul ortamının yapısı bireylerin demokratik kimlik kazanmalarına ve bu kazanılan değerleri yaşam biçimi şeklinde davranışa dönüştürerek geleceğe taşımalarına etki eden en önemli faktörlerden birisidir (Özdemir, 2009). Çünkü okul planlı, programlı olarak demokratik yurttaşın eğitim sorumluluğunu üstlenmiştir (Doğanay, 1997). Öğrencilere demokratik değerlere ilişkin bilgilerin kazandırılmasından çok bilgilerin davranışa dönüştürülmesi önemlidir (Kuş,2012). Okullar yalnızca demokrasinin ne olduğuyla ilgili bilgilerin verildiği yerler değil, demokrasinin yaşama uyarlanarak, bireylerin bundan sonraki yaşamlarında demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak seçebilmelerini sağlayacak kurumlardır (Kıncal ve Işık, 2003).

Demokratik bir okul ortamında öğrenci, davranışlarını istediği gibi gerçekleştirirken, diğer taraftan, sorumluluk sahibi bir birey olarak kurallara uyma gereksinimi hissedecektir (Kıncal, 2002). Aynı şekilde, demokratik bir sınıf çevresi de, sorumluluk ve karar almanın paylaşımını vurgulamaktadır (Kuş, 2012). Öğretmen sınıf kurallarını oluştururken, öğrenci bu kuralların belirlenmesinde söz hakkına sahip olmalı, ödül veya ceza nedeniyle değil, işini yapmanın gerçek yararlarını bilerek ve bunun süreçlerine katılarak işine güdülenmelidir (Başar, 1999). Okulda ve sınıfta demokrasi eğitiminin sistematik bir şekilde uygulanabilmesi için öğretim programı, demokratik değerler ve amaçlar dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Örneğin, 4., 5., 6. ve 7. sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersinde demokrasi ve vatandaşlık eğitimi ile ilgili doğrudan konular yer almaktadır (Kuş, 2012). Aynı şekilde, 8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin genel amaçları arasında, "İnsan hakları, ulusal egemenlik,

milliyetçilik, demokrasi, çağdaşlık, laiklik ve cumhuriyet kavramlarının ifade ettiği anlamı ve bunların önemini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.” ifadesi bulunmaktadır (Kuş, 2012). 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi öğretim programı ise, "Demokrasi kültürü", "Hak ve özgürlüklerimiz" ve "Görev ve sorumluluklarımız" temalarından oluşmaktadır. Hak ile özgürlük, ödev ile sorumluluk kavramları arasında doğal bir bağ vardır ve her hakkın bir ödev, her özgürlüğün de belirli bir sorumluluk getirmesi gerekmektedir (Kuş, 2012).

Eğitimin temel işlevlerinden biri hak ve ödevlerini bilen, demokratik niteliklere sahip, topluma yararlı iyi bireyler yetiştirmektir. Eğitim sisteminin öğrencilere bu nitelikleri kazandırdığı varsayılsa bile, dönüt alınmadan bu konuda emin olunamaz. Demokrasi ile ilgili yapılan akademik çalışmalar, öğrencilerin bu konudaki yaklaşımlarını göstermek açısından oldukça önemlidir. Öğrenciler okul ortamında demokrasi yaşantıları hakkında ne düşünüyorlar ve onların bu düşüncelerini etkileyen değişkenler nelerdir gibi sorulara cevap bulunması önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin okul ortamında demokrasi yaşantılarına ilişkin algılarını ve bu algıları etkileyen değişkenleri incelemektir. Bu temel amaç çerçevesinde aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

1. Öğrencilerin, okul ortamında demokrasinin bileşenlerinden olan “Katılım-Etkinlik”, “Haklar ve Görevler”, “Okulda Özdeğerlendirme” ve “Okulda Vatandaşlık Eğitimi”ne ilişkin görüşlerinin dağılımı nasıldır?
2. Öğrencilerin, okul ortamında demokrasi yaşantılarına ilişkin görüşlerinde, *cinsiyetlerine* göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Öğrencilerin, okul ortamında demokrasi yaşantılarına ilişkin görüşlerinde, *annelerinin eğitim düzeyine* göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Öğrencilerin, okul ortamında demokrasi yaşantılarına ilişkin görüşlerinde, *babalarının eğitim düzeyine* göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Öğrencilerin, okul ortamında demokrasi yaşantılarına ilişkin görüşlerinde, *annelerinin çalışma durumuna* göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Öğrencilerin, okul ortamında demokrasi yaşantılarına ilişkin görüşlerinde, *okullarının sosyo-ekonomik düzeyine* göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
7. Öğrencilerin, okul ortamında demokrasi yaşantılarına ilişkin görüşlerinde, *aylık gelir düzeylerine* göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
8. Öğrencilerin, okul ortamında demokrasi yaşantılarına ilişkin görüşlerinde, *akademik başarı düzeylerine* göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. Yöntem

Araştırma betimsel bir araştırma olup, var olan bir durumu değiştirme ya da etkileme çabasına girilmeden olduğu gibi yansıtmayı amaçlayan (Karasar, 2000) tarama (survey) yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak, Duruhan ve Ersöz (2013) tarafından geliştirilen “Okulda Demokrasi Algıları Ölçeği” (ODAÖ) kullanılmıştır. ODAÖ, “Katılım-Etkinlik”, “Haklar ve Görevler”, “Okulda Özdeğerlendirme” ve “Okulda Vatandaşlık Eğitimi” olarak dört faktörden oluşmaktadır ve her bir faktöre ilişkin Cronbach’s Alpha değeri sırasıyla; .801, .784, .807 ve .736 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin bütününe ilişkin Cronbach’s Alpha değerinin ise .872 olduğu anlaşılmıştır. Cronbach’s Alpha değerinin .70 ve üstü olduğu durumlarda ölçeğin güvenilir olduğu kabul edilir (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2010). Ölçek geliştirmede kullanılan veri seti ile bu araştırma kapsamında gerçekleştirilen istatistiksel analizler için kullanılan veri seti aynıdır.

Ölçeği oluşturan toplam 20 madde için “Her zaman (5), Çoğu zaman (4), Orta sıklıkta (3), Nadiren (2), ve Hiçbir zaman (1) şeklinde 5’li seçenekler yer almaktadır. Aralıkların eşit olduğu varsayımından hareket edilerek aritmetik ortalamalar için puan aralığı 0,8 olarak bulunmuştur (Puan aralığı=En yüksek değer-En düşük değer/5)=4/5=0,8). Bu durumda aritmetik ortalamaların değerlendirme aralığı “5,0-4,2 Her zaman”, “4,2-3,4 Çoğu zaman”, “3,4-2,6 Orta sıklıkta”, “2,6-1,8 Bazen” ve “1,8-1,0 Hiçbir zaman” olarak belirlenmiştir.

Çalışma evreni Malatya ili sınırlarında yer alan ortaokullar olup, örnekleme ise, farklı sosyo-ekonomik düzeylerde yer alan ortaokullardan beş devlet ortaokulu ile bir özel okuldan oluşmaktadır. Örneklem alınırken, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme metodu kullanılmış, farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki ortaokullarda ölçme aracı uygulanmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme, araştırmacının amacını gözeterek, evrende incelenen problemle ilgili olarak örnekleme yansıtacağı çeşitlilik durumlarına karar vermesidir; araştırmacı örneklemini farklı sosyo-ekonomik düzeylere sahip okullardan seçerek çeşitliliği artırabilir (Büyüköztürk vd., 2010). Örneklem alınan ve "A, B, C, D, E ve Özel ortaokul" olarak kodlanan okulların sosyo-ekonomik düzeyleri hakkında, Özel Okul ile A Ortaokulunun şehir merkezinde yer alıp genelde sosyo-ekonomik düzeyleri yüksek ailelerin çocuklarının eğitim gördüğü okullar olduğu, diğer okulların ise nispeten yoğun miktarda farklı illerden göç alan mahallelerde bulunduğu söylenebilir. ODAÖ, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında, bu ortaokulların 7. Sınıflarında öğrenim gören 276 öğrenciye uygulanmıştır. Örneklemde yer alan öğrencilerin 148'i (%53,5) kız, 128'i (% 46,5) erkektir. Ayrıca, 60 öğrenci özel okulda öğrenim görmekte olup, devlet okullarında öğrenim gören öğrencilerin sayısı ise 216'dır.

Verilerin analizinde SPSS paket programı kullanılmış, uç değerlere sahip maddelerin elenmesi amacıyla puanların öncelikle standardize edilmiş z puanlarına dönüştürülmesi ile ± 3.00 standart sapmanın dışına taşan değerler veri setinden çıkarılmıştır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Araştırmada bağımlı değişkenlere ait puanların bağımsız değişkenlerin alt birimlerine ait gözenerlerdeki dağılımı normallik sayıltısı açısından incelenmiştir. Yapılan incelemede değişken puanlarının Çarpıklık (Skewness) değerlerinin - 1.054 ile - 0.555 arasında değiştiği, Basıklık (Kurtosis) değerlerinin ise - 0.398 ile 0.340 arasında değiştiği görülmüştür. Buna göre verilerin normal dağıldığı kabul edilmiş ve analizlerde parametrik istatistiksel yöntemler tercih edilmiştir. Bu amaçla veriler araştırma soruları doğrultusunda betimleyici analizler (ortalama ve standart sapma) ile parametrik analizler olan t-testi ve tek faktörlü ANOVA kullanılarak test edilmiştir.

Bağımsız değişkenler için ortalamalar arasındaki farkların karşılaştırılmasından önce puanların dağılımına ilişkin grup varyansların eşitliği Levene Testi (*Levene's Test for Equality of Variances*) ile test edilmiştir. Cinsiyet gibi iki gruplu değişkenler için grup varyanslarının eşit dağıldığı durumlarda t-testinin *varyansların eşit olduğunun varsayıldığı (equal variances assumed)* durumlar için hesaplanan t değeri kullanılmış, varyansların eşit olmadığı durumlarda ise t-testinin *varyansların eşit olduğunun varsayılmadığı (equal variances not assumed)* durumlar için hesaplanan t değeri kullanılmıştır.

Akademik başarı, anne-baba eğitim düzeyi ve aylık gelir gibi değişkenler için grup varyanslarının eşit dağıldığı durumlarda tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA) testinden elde edilen F değeri kullanılmış, varyansların eşit olmadığı durumlarda ise Brown- Forsythe testi sonuçları kullanılmıştır (Antalyalı, 2008). Üç ve daha fazla gruplu değişkenlerin ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farkların bulunması halinde farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla da post-hoc testleri kullanılmıştır. Bu amaçla grup varyanslarının eşit olduğu durumlarda tek yönlü ANOVA testini takiben Scheffe testi, grup varyanslarının eşit olmadığı durumlarda ise Brown-Forsythe testini takiben "Tamhane's T2" testi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2010). Anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak alınmıştır. Aşağıda Tablo 1'de, öğrencilerin "Okulda Demokrasi Algıları Ölçeği"nden aldıkları puanların boyut bazında yorumlanması amacıyla kullanılan puan aralıkları verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin "Okulda Demokrasi Algıları Ölçeğinden" Aldıkları Puanların Yorumlanması Amacıyla Kullanılan Puan Aralıkları

Alt Boyut Bazında

Boyutlar	Min-Maks. Puan	Her Boyut İçin Puan aralıkları				
		Hiçbir Zaman	Nadiren	Orta Sıklıkta	Çoğu Zaman	Her Zaman
Okulda Katılım-Etkinlik	6 - 30	6,0-10,8	10,8-15,6	15,6-20,4	20,4-25,2	25,2-30
Okulda Haklar ve Görevler	7 - 35	7,0-12,6	12,6-18,2	18,2-23,8	23,8-29,4	29,4-35,0
Okulda Özdeğerlendirme	4 - 20	4-7,2	7,2-10,4	10,4-13,6	13,6-16,8	16,8-20
Okulda Vatandaşlık Eğitimi	3 - 15	3-5,4	5,4-7,8	7,8-10,2	10,2-12,6	12,6-15

3. Bulgular

Öğrencilerin, okul ortamında demokrasinin bileşenlerinden olan “Katılım-Etkinlik”, “Haklar ve Görevler”, “Okulda Özdeğerlendirme” ve “Okulda Vatandaşlık Eğitimi”ne ilişkin görüşlerinin madde bazında ve boyut bazında dağılımı Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Okulda Demokrasi Yaşantılarına İlişkin Algılarının Dağılımı
Madde Bazında

Faktörler	Maddeler	Her Zaman		Çoğu Zaman		Orta Sıklıkta		Nadiren		Hiçbir Zaman		Toplam		\bar{x}
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	F	%	
Okulda Katılım-Etkinlik	1.Okulda sınıf etkinlikleri hakkında karar verirken Öğrencilerin de söz hakkı vardır.	125	45,3	79	28,6	32	11,6	24	8,7	16	5,8	276	100	3,99
	2.Okulda sosyal faaliyetler hakkında karar verirken Öğrencilerin de söz hakkı vardır.	105	38,0	80	29,0	45	16,3	29	10,5	17	6,2	276	100	3,82
	3.Öğretmenler okulda hoşgörülle öğrencilerin taleplerini karşılar.	106	38,4	71	25,7	50	18,1	35	12,7	14	5,1	276	100	3,80
	4.Öğretmenler öğrencileri ders içi etkinlikler kadar çeşitli sosyal etkinliklere de katılmaya teşvik ederler.	97	35,1	85	30,8	45	16,3	39	14,1	10	3,6	276	100	3,80
	5.Okul yönetimi okulun tüm öğrencilerine eşit mesafededir	113	40,9	53	19,2	46	16,7	34	12,3	30	10,9	276	100	3,67
	6.Öğrencilerle ilgili kararların çoğu okulda öğrencilerin katılımları ile alınır.	71	25,7	78	28,3	40	14,5	54	19,6	33	12,0	276	100	3,37
Okulda Haklar ve Görevler	7.Okulda gerektiğinde hakkımı ararım.	164	59,4	57	20,7	34	12,3	18	6,5	3	1,1	276	100	4,31
	8.Okulda ders içi etkinliklere katılırım	120	43,5	77	27,9	56	20,3	20	7,2	3	1,1	276	100	4,05
	9.Sınıf etkinliklerinde görevlerimi yerine getirmek için gerektiğinde öğretmenimden talepte bulunurum.	117	42,4	80	29,0	39	14,1	32	11,6	8	2,9	276	100	3,96
	10.Okulda gerektiğinde şikâyet hakkımı kullanırım	108	39,1	77	27,9	28	10,1	50	18,1	13	4,7	276	100	3,79
	11.Okulda ders dışı sosyal etkinliklere katılırım.	104	37,7	75	27,2	39	14,1	45	16,3	13	4,7	276	100	3,77
	12.Okulda problem çözmeye istekliyim	91	33,0	75	27,1	54	19,6	39	14,1	17	6,2	276	100	3,66
	13.Okulda ders içi çalışmalarda grup arkadaşlarıma liderlik yaparım.	50	18,1	67	24,3	55	20,0	63	22,8	41	14,9	276	100	3,08

Okulda Özdeğerlendirme	14.Okulda ders dışındaki davranışlarından diğer öğrenciler memnundur.	130	47,1	96	34,8	34	12,3	15	5,4	1	0,4	276	100	4,24
	15.Okulda ders içindeki davranışlarından öğretmenler memnundur.	124	44,9	103	37,4	31	11,2	16	5,8	2	0,7	276	100	4,20
	16.Okulda ders dışındaki davranışlarından öğretmenler memnundur.	127	46,0	96	34,8	30	10,9	18	6,5	5	1,8	276	100	4,17
	17.Okulda ders içindeki davranışlarından diğer öğrenciler memnundur	126	45,7	94	34,0	25	9,1	25	9,1	6	2,2	276	100	4,12
Okulda Vatandaşlık Eğitimi	18.Okul bana iyi bir vatandaş olmayı öğretir.	174	63,0	57	20,7	31	11,2	13	4,7	1	0,4	276	100	4,43
	19.Öğretmenler öğrencileri okulda kendi vatandaşlık görevlerini öğrenmeleri için teşvik eder.	141	51,1	73	26,5	33	12,0	19	6,9	10	3,6	276	100	4,15
	20.Öğretmenler okulda vatandaşlık haklarını öğrenmeleri için öğrencileri teşvik eder	121	43,8	85	30,7	36	13,0	25	9,1	9	3,3	276	100	4,03

Boyut Bazında

Boyut	Min-Maks. Puan	\bar{x}	Düzyey	SS
Okulda Katılım-Etkinlik	6 - 30	22,44	Çoğu zaman	5,37
Okulda Haklar ve Görevler	7 - 35	26,62	Çoğu zaman	5,46
Okulda Özdeğerlendirme	4- 20	16,72	Çoğu zaman	3,05
Okulda Vatandaşlık Eğitimi	3 - 15	12,61	Her zaman	2,52

Araştırmaya katılan öğrencilerin "Okulda Demokrasi Algıları Ölçeği"nin alt boyutlarından aldıkları toplam puanlar; "Okulda Katılım-Etkinlik" alt boyutu için $\bar{x}=22,44$; "Okulda Haklar ve Görevler" alt boyutu için $\bar{x}=26,62$; "Okulda Özdeğerlendirme" alt boyutu için $\bar{x}=16,72$ ve "Okulda Vatandaşlık Eğitimi" alt boyutu için $\bar{x}=12,61$ olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin alt boyutları için belirlenen puan aralıkları dikkate alındığında, öğrencilerin "Okulda Katılım-Etkinlik", "Okulda Haklar ve Görevler" ve "Okulda Özdeğerlendirme" alt boyutlarına *Çoğu zaman* düzeyinde puan verdikleri, "Okulda Vatandaşlık Eğitimi" alt boyutuna ise *Her zaman* düzeyinde puan verdikleri görülmektedir. Bu bulgulara dayanarak, öğrencilerin okul hayatında etkinliklere katılımlarının yüksek olduğu, okul ortamında haklarının ve görevlerinin farkında oldukları ve okuldaki diğer kişilerin kendi davranışlarından memnun olduklarını düşündükleri söylenebilir. Ayrıca öğrenciler, okul ortamında yüksek düzeyde vatandaşlık eğitimi aldıklarını düşünmektedirler.

Ölçekten alınan puanlar madde bazında incelendiğinde, öğrencilerin katılma düzeylerinin en yüksek olduğu maddeler "**Okulda Katılım-Etkinlik**" alt boyutunda yer alan *Çoğu Zaman* düzeyindeki "Okulda sınıf etkinlikleri hakkında karar verirken, öğrencilerin de söz hakkı vardır", "Okulda sosyal faaliyetler hakkında karar verirken, öğrencilerin de söz hakkı vardır", "Öğretmenler okulda hoşgörüle öğrencilerin taleplerini karşılar", "Öğretmenler öğrencileri ders içi etkinlikler kadar çeşitli sosyal etkinliklere de katılmaya teşvik ederler" ve "Okul yönetimi okulun tüm öğrencilerine eşit mesafededir" maddeleridir. Buradan, demokratik eğitim anlayışına uygun şekilde okul ortamında alınan kararlarda öğrencilerin de katılımlarının olduğu söylenebilir.

"**Okulda Haklar ve Görevler**" alt boyutunda yer alan *Her Zaman* düzeyindeki "Okulda gerektiğinde hakkımı ararım" maddesi ve *Çoğu Zaman* düzeyindeki "Okulda ders içi etkinliklere katılırım", " Sınıf etkinliklerinde görevlerimi yerine getirmek için gerektiğinde öğretmenimden talepte bulunurum", " Okulda gerektiğinde şikâyet hakkımı kullanırım", " Okulda ders dışı sosyal etkinliklere katılırım" ve " Okulda problem çözmeye istekliyim" maddelerine bakıldığında, öğrencilerin hakları ve sorumlulukları noktasında bilinçli oldukları söylenebilir. Ancak,

"Okulda ders içi çalışmalarda grup arkadaşlarıma liderlik yaparım" maddesinin ortalamasının diğer maddelere göre düşük olduğu ve *Orta Sıklıkta* düzeyinde yer aldığı görülmüştür. Buradan öğrencilerin liderlik yapabilme konusunda çekingen davranabildikleri yorumu yapılabilir.

"Okulda Özdeğerlendirme" boyutunda yer alan *Her Zaman* düzeyindeki "Okulda ders dışındaki davranışlarımdan diğer öğrenciler memnundur" ve "Okulda ders içindeki davranışlarımdan öğretmenler memnundur" maddeleri ile *Çoğu Zaman* düzeyindeki "Okulda ders dışındaki davranışlarımdan öğretmenler memnundur" ve "Okulda ders içindeki davranışlarımdan diğer öğrenciler memnundur" maddelerine bakılarak, öğrencilerin genel anlamda okulda olması gereken şekilde hareket ettiklerini düşündükleri söylenebilir.

"Okulda Vatandaşlık Eğitimi" boyutunda yer alan *Her Zaman* düzeyindeki "Okul bana iyi bir vatandaş olmayı öğretir" maddesi ile *Çoğu Zaman* düzeyindeki "Öğretmenler öğrencileri okulda kendi vatandaşlık görevlerini öğrenmeleri için teşvik eder" ve "Öğretmenler okulda vatandaşlık haklarını öğrenmeleri için öğrencileri teşvik eder" maddelerine bakılarak, öğrencilerin okulun gerçek anlamda bir vatandaşlık eğitimi verdiğini düşündükleri ve öğretmenleri tarafından iyi bir vatandaşın hakları ve görevleri hakkında bilgilendirildikleri şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada, "Öğrencilerin, okul ortamında demokrasi yaşantılarına ilişkin görüşlerinde, *cinsiyetlerine* göre anlamlı bir farklılık var mıdır?" şeklinde ifade edilen ikinci araştırma sorusuna cevap bulmak amacıyla yapılan t-testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Okulda Demokrasi Algıları Düzeyinin Öğrencinin Cinsiyetine Göre t-testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	\bar{x}	SS	Sd	t	p
Okulda Öz değerlendirme	Kız	147	17,31	2,67	243,47	3,530	,000*
	Erkek	128	16,02	3,31			

*p<.05

Not: Okulda Katılım-Etkinlik (Levene= ,339, p=.561), Okulda Haklar ve Görevler (Levene=6,066, p=.014), Okulda Özdeğerlendirme (Levene=8,708, p=.003) ve Okulda Vatandaşlık Eğitimi (Levene=,235, p=.628).

Tablo 3'teki veriler incelendiğinde, öğrencilerin okul içinde kendi davranışlarını değerlendirmede cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir [t (243,47) = 3.530, p<.05]. Aritmetik ortalamalar incelendiğinde, kız öğrencilerin okul içinde kendi davranışlarını değerlendirmelerinin erkek öğrencilere göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Diğer boyutlarda cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Araştırmada, "Öğrencilerin, okul ortamında demokrasi yaşantılarına ilişkin görüşlerinde, *annelerinin eğitim düzeyine* göre anlamlı bir farklılık var mıdır?" şeklinde ifade edilen üçüncü araştırma sorusuna cevap bulmak amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi ve Brown-Forsythe sonuçlarına göre sadece "Okulda Haklar ve Görevler" boyutunda anlamlı fark çıkmış, sonuç Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Okulda Demokrasi Algıları Düzeyinin Öğrencinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Brown- Forsythe Analiz Sonuçları

Boyut	Anne Eğitim Düzeyi	n	\bar{x}	Sd-1	Sd- 2	Brown- Forsythe değeri (F)	p	Post Hoc Tamhane
Okulda Haklar ve Görevler	Okuma-yazma bilmeyen(1)	31	24,52	5	182,918	2,84	,017*	1-4
	İlkokul(2)	70	26,40					
	Ortaokul(3)	54	25,69					
	Lise(4)	65	28,17					
	Üniversite(5)	45	27,32					
	Lisansüstü(6)	6	27,83					

*p<.05

Not: Okulda Katılım-Etkinlik (Levene= 1,891; p= ,096), Okulda Haklar ve Görevler (Levene=2,857, p=,016**), Okulda Özdeğerlendirme (Levene= 1,920, p=,091,) Okulda Vatandaşlık Eğitimi (Levene= 1,103, p=,359)

Tablo 4'teki veriler incelendiğinde, öğrencilerin okul ortamındaki hakları ve görevlerine ilişkin bilinçlerinin annelerinin eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir [Brown-Forsythe (5; 182,918) = 2.84 p<.05]. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak amacıyla yapılan Tamhane testi sonucunda, annesi lise mezunu öğrencilerin, annesi okuma-yazma bilmeyen öğrencilere göre okulda haklar ve görevler boyutunda daha fazla puan aldığı görülmüştür.

Araştırmada, "Öğrencilerin, okul ortamında demokrasi yaşantılarına ilişkin görüşlerinde, babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?" şeklinde ifade edilen dördüncü araştırma sorusuna cevap bulmak amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi ve Brown-Forsythe sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Okulda Demokrasi Algıları Düzeyinin Öğrencinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Analiz Sonuçları

Boyut	Baba Eğitim Düzeyi	n	\bar{x}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Post Hoc
Okulda Haklar ve Görevler	Okuma-yazma bilmeyen(1)	8	23,00							
	İlkokul(2)	43	25,19							
	Ortaokul(3)	54	25,39							
	Lise(4)	70	26,97							
	Üniversite(5)	71	27,63							
	Lisansüstü(6)	21	29,13							
Okulda Özdeğerlendirme	Okuma-yazma bilmeyen(1)	8	13,15							Scheffe
	İlkokul(2)	43	16,56	Gruplar Arası	129,50	5	25,90	2,94	,013*	
	Ortaokul(3)	54	17,34	Gruplar İçi	2301,92	261	8,82			1-3
	Lise(4)	70	16,58	Toplam	2431,42	266				
	Üniversite(5)	71	16,86							
	Lisansüstü(6)	21	17,12							

*p<.05

Not: Okulda Katılım-Etkinlik (Levene=.867, p = .503), Okulda Haklar ve Görevler (Levene= 4,164, p=.001**), Okulda Özdeğerlendirme (Levene= 1.458, p=.204,) Okulda Vatandaşlık Eğitimi (Levene= 1,812, p=.111)

Tablo 5'teki veriler incelendiğinde, öğrencilerin okul ortamındaki hakları ve görevlerine ilişkin bilinçlerinin babalarının eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir [Brown-Forsythe (5; 147,851) = 3,88 p<.05]. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak amacıyla yapılan Tamhane testi sonucunda, babası ilkokul mezunu ve babası ortaokul mezunu öğrencilerin, babası yüksek lisans mezunu öğrencilere göre okulda haklar ve görevler boyutunda daha az puan aldığı görülmüştür.

Ayrıca, öğrencilerin okul ortamındaki kendi davranışlarını değerlendirdikleri boyutta babalarının eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşma görülmektedir. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını

bulmak amacıyla yapılan Scheffe testi sonucunda, babası okuma-yazma bilmeyen öğrencilerin, babası ortaokul mezunu öğrencilere göre daha az puan aldığı görülmüştür.

Araştırmada, "Öğrencilerin, okul ortamında demokrasi yaşantılarına ilişkin görüşlerinde, *annelerinin çalışma durumuna* göre anlamlı bir farklılık var mıdır?" şeklinde ifade edilen beşinci araştırma sorusuna cevap bulmak amacıyla yapılan t-testi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Okulda Demokrasi Algıları Düzeyinin Öğrencinin Anne Meslek Durumuna Göre t-testi Sonuçları

Boyut	Anne Meslek Durumu	N	\bar{x}	SS	Sd	t	p
Okulda Katılım-Etkinlik	Ev hanımı	224	22,74	5,32	267	1,978	,049*
	Çalışan	45	21,01	5,61			

*p<.05

Not: Okulda Katılım-Etkinlik (Levene= ,150, p= ,699), Okulda Haklar ve Görevler (Levene=8,153 p=.005), Okulda Özdeğerlendirme (Levene=,039 p=.843) ve Okulda Vatandaşlık Eğitimi (Levene=2,003, p=,158).

Tablo 6'daki veriler incelendiğinde, öğrencilerin okulda etkinliklere ve karar süreçlerine katılımında, annenin çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir [t (267) = 1,978, p<.05]. Aritmetik ortalamalar incelendiğinde, annesi ev hanımı olan öğrencilerin okulda etkin katılım noktasında daha aktif olduğu ya da çalışan annelerin çocuklarının diğerlerine göre katılım beklentileri daha yüksek olup, ölçekte daha düşük puanlar verdikleri söylenebilir. Diğer boyutlarda annenin çalışma durumu değişkeni bakımından anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Araştırmada, "Öğrencilerin, okul ortamında demokrasi yaşantılarına ilişkin görüşlerinde, *okullarının sosyo-ekonomik düzeyine* göre anlamlı bir farklılık var mıdır?" şeklinde ifade edilen altıncı araştırma sorusuna cevap bulmak amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi ve Brown-Forsythe sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Okulda Demokrasi Algıları Düzeyinin Öğrencilerin Okullarına Göre Analiz Sonuçları

Boyut	Okullar	n	\bar{x}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Post Hoc
Okulda Katılım-Etkinlik	A Ort.(1)	67	24,90	Gruplar Arası	1339,80	5	267,96	10,97	,000*	Scheffe
	B Ort.(2)	47	23,53							
	C Ort.(3)	20	23,34							
	D Ort.(4)	22	23,23							
	E Ort.(5)	60	21,97							
	Özel Ort.(6)	60	18,71							
Okulda Haklar ve Görevler	A Ort.(1)	67	28,76	Gruplar İçi	6592,87	270	24,42	4,70	,001	Tamhane
	B Ort.(2)	47	26,85							
	C Ort.(3)	20	26,00							
	D Ort.(4)	22	28,50							
	E Ort.(5)	60	24,76							
	Özel Ort.(6)	60	25,41							
Okulda Özdeğerlendirme	A Ort.(1)	67	17,73	Toplam	7932,67	275				Tamhane
	B Ort.(2)	47	16,90							
	C Ort.(3)	20	15,85							
	D Ort.(4)	22	17,20							
	E Ort.(5)	60	16,21							
	Özel Ort.(6)	60	16,10							

Okulda Vatandaşlık Eğitimi	A Ort.(1)	67	13,11						Scheffe	
	B Ort.(2)	47	12,55	Gruplar Arası	100,19	5	20,04	3,29	,007*	1-6
	C Ort.(3)	20	12,90	Gruplar İçi	1644,95	270	6,09			
	D Ort.(4)	22	13,27	Toplam	1745,14	275				
	E Ort.(5)	60	12,83							
	Özel Ort.(6)	60	11,54							

*p<.05

Not: Okulda Katılım-Etkinlik (Levene=1,888, p= ,97), Okulda Haklar ve Görevler (Levene=3,922, p=.002**), Okulda Özdeğerlendirme (Levene=5,122, p=.00**) ve Okulda Vatandaşlık Eğitimi (Levene=,619, p=,685).

Tablo 7’deki veriler incelendiğinde, öğrencilerin okulda etkinliklere ve kararlara katılımı boyutunda okullarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak amacıyla yapılan Scheffe testi sonucunda, Özel Ortaokul öğrencilerinin, diğer tüm okullara göre daha az puan aldığı görülmüştür. Bu durum özel okul öğrencilerinin beklentilerinin yüksek olması ve okuldaki etkinlik ve karar süreçlerine katılımlarını yetersiz buldukları şeklinde yorumlanabilir.

Bununla birlikte, Okulda Haklar ve Görevler boyutunda öğrencilerin okullarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak amacıyla yapılan Tamhane testi sonucunda, A Ortaokulu öğrencilerinin, Özel Ortaokul öğrencileri ve E Ortaokulu öğrencilerine göre daha yüksek puan aldığı görülmüştür.

Okulda Özdeğerlendirme boyutunda da öğrencilerin okullarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak amacıyla yapılan Tamhane testi sonucunda, A Ortaokulu öğrencilerinin, Özel Ortaokul öğrencileri ve E Ortaokulu öğrencilerine göre daha yüksek puan aldığı görülmüştür.

Ayrıca, Okulda Vatandaşlık Eğitimi boyutunda öğrencilerin okullarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak amacıyla yapılan Scheffe testi sonucunda, A Ortaokulu öğrencilerinin, Özel Ortaokul öğrencilerine göre daha yüksek puan aldığı görülmüştür.

Araştırmada, "Öğrencilerin, okul ortamında demokrasi yaşantılarına ilişkin görüşlerinde, aylık gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?" şeklinde ifade edilen altıncı alt probleme cevap bulmak amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi ve Brown-Forsythe sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Okulda Demokrasi Algıları Düzeyinin Öğrencilerin Aylık Gelir Düzeyine Göre Analiz Sonuçları

Boyut	Aylık Gelir (TL)	n	\bar{x}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması			Post Hoc		
							F	p				
Okulda Katılım-Etkinlik	1000'den az(1)	59	22,90							Scheffe		
	1000-2000(2)	82	23,34	Gruplar Arası	269,20	3	89,73	3,23	,023*		2-4	
	2001-4000(3)	69	22,88	Gruplar İçi	7141,31	257	27,79					
	4000'den fazla(4)	51	20,55	Toplam	7410,51	260						
Okulda Haklar ve Görevler	1000'den az(1)	59	24,96				Brown-Forsythe			Tamhane		
	1000-2000(2)	82	26,45				Sd-1	Sd-2	F		p	1-3
	2001-4000(3)	69	28,10				3	235,347	4,00		,008*	

4000'den fazla(4)	51	27,23
-------------------	----	-------

*p<.05

*Not: Okulda Katılım-Etkinlik (Levene=2,063, p=.106), Okulda Haklar ve Görevler (Levene=4,908, p=.002**), Okulda Özdeğerlendirme (Levene=3,584, p=.014**) ve Okulda Vatandaşlık Eğitimi (Levene=,919, p=.432)*

Tablo 8'deki veriler incelendiğinde, öğrencilerin okulda etkinliklere ve kararlara katılımı boyutunda aylık gelirlerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak amacıyla yapılan Scheffe testi sonucunda, aylık geliri 2000-4000 TL olan öğrencilerin, aylık geliri 4000 TL ve üzeri olan öğrencilere göre daha fazla puan aldığı görülmüştür. Bu durum aylık gelirleri yüksek olan öğrencilerin beklentilerinin yüksek olması ve okuldaki etkinlik ve karar süreçlerine katılımını yetersiz buldukları şeklinde yorumlanabilir.

Bununla birlikte, Okulda Haklar ve Görevler boyutunda öğrencilerin aylık gelirlerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak amacıyla yapılan Tamhane testi sonucunda, aylık geliri 2000-4000 TL olan öğrencilerin, aylık geliri 1000 TL'den az olan öğrencilere göre daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Diğer boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı farka rastlanamamıştır.

Araştırmada, "Öğrencilerin, okul ortamında demokrasi yaşantılarına ilişkin görüşlerinde, akademik başarı düzeylerine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?" şeklinde ifade edilen altıncı alt probleme cevap bulmak amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi ve Brown-Forsythe sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Okulda Demokrasi Alguları Düzeyinin Öğrencilerin Akademik Başarı Düzeyine Göre Analiz Sonuçları

Boyut	Akademik Başarı Düzeyi	n	\bar{x}	Brown-Forsythe				Post Hoc
				Sd-1	Sd-2	F	p	
Okulda Katılım-Etkinlik	Takdir(1)	118	21,29					1-2
	Teşekkür(2)	85	23,56					
	Zayıfım yok(3)	25	22,68	3	176,329	3,852	,011*	
	Zayıf var(4)	48	23,13					
Okulda Haklar ve Görevler	Takdir(1)	118	27,22					1-4 2-3 2-4
	Teşekkür(2)	85	28,41					
	Zayıfım yok(3)	25	24,92	3	130,404	11,91	,000*	
	Zayıf var(4)	48	22,86					
Okulda Özdeğerlendirme	Takdir(1)	118	17,10					1-4 2-4
	Teşekkür(2)	85	17,32					
	Zayıfım yok(3)	25	16,10	3	117,392	6,10	,001*	
	Zayıf var(4)	48	15,07					

*Not: Okulda Katılım-Etkinlik (Levene=3,265, p=.022**), Okulda Haklar ve Görevler (Levene=7,866, p=.00**), Okulda Özdeğerlendirme (Levene=4,488, p=.004**) ve Okulda Vatandaşlık Eğitimi (Levene=,542, p=.654).*

Tablo 9'daki veriler incelendiğinde, öğrencilerin okulda etkinliklere ve kararlara katılımı boyutunda akademik başarılarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak amacıyla yapılan Tamhane testi sonucunda, son akademik dönemde Teşekkür Belgesi alan öğrencilerin, son akademik dönemde Takdir Belgesi alan öğrencilere göre daha yüksek puan aldığı görülmüştür.

Bununla birlikte, *Okulda Haklar ve Görevler boyutunda öğrencilerin akademik başarılarına* göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak amacıyla yapılan Tamhane testi sonucunda, son akademik dönemde Takdir Belgesi alan öğrencilerin, son akademik dönemde karnelerinde zayıfı olan öğrencilere göre daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Ayrıca, Teşekkür Belgesi alan öğrencilerin, son akademik dönemde karnelerinde zayıfı olan ve zayıfsız geçen öğrencilere göre daha yüksek puan aldığı görülmüştür.

Okulda Özdeğerlendirme boyutunda da öğrencilerin akademik başarılarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak amacıyla yapılan Tamhane testi sonucunda, son akademik dönemde Takdir Belgesi ve Teşekkür Belgesi alan öğrencilerin, son akademik dönemde karnelerinde zayıfı olan öğrencilere göre daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Son boyutta istatistiksel olarak anlamlı farka rastlanamamıştır.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın bulgularına dayanarak, öğrencilerin okul hayatında etkinliklere katılımlarının yüksek olduğu, okul ortamında haklarının ve görevlerinin farkında oldukları ve okuldaki diğer kişilerin kendi davranışlarından memnun olduklarını düşündükleri söylenebilir. Ayrıca öğrenciler, okul ortamında yüksek düzeyde vatandaşlık eğitimi aldıklarını düşünmekle beraber demokratik eğitim anlayışına uygun şekilde okul ortamında alınan kararlarda öğrencilerin de katılımlarının olduğu, fakat liderlik yapabilme konusunda çekingen davranabildiklerini ifade etmişlerdir. Thomas (2001), okulda demokratik eğitimin başarıya ulaşması için, hem eğitim programı kapsamında hem de eğitim programıyla uyumlu bir şekilde okul dışı aktiviteler düzenlenmesi gerektiğini, demokratik eğitimin toplumsal yaşama nüfuz edebilmesini, değerler eğitimi ve öğrencilerin karakter eğitimlerinin önemli olduğunu ve öğrencilerin daha "aktivist" yetiştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Ayrıca çalışmada, öğrenciler öğretmenleri tarafından "iyi bir vatandaşın hakları ve görevleri hakkında" bilgilendirildiklerini ifade etmişlerdir. Demokrasi eğitiminde öğretmenin rolü kuşkusuz tartışılmaz bir noktadadır, özellikle de öğretmenler davranışlarıyla, öğrencilerin gözünde rol model olabilmektedirler. Hussain, Sarwar ve Yousuf (2010), öğretmenlerin demokratik düşünceyi ve davranışları benimsemediği bir toplumda, öğrencilerinde bu algıları öğrenmesinin mümkün olmayacağı vurgulamışlardır.

Ebeveyn özellikleri ile öğrencilerin "Okulda Demokrasi Algıları Ölçeği"nden aldıkları puanlar arasındaki ilişki incelendiğinde ise, annesi lise mezunu öğrencilerin, annesi okuma-yazma bilmeyen öğrencilere göre okuldaki hakları ve görevleri konusunda daha bilinçli oldukları; aynı şekilde babası yüksek lisans mezunu öğrencilerin, babası ilköğretim mezunu ve babası ortaokul mezunu öğrencilere kıyasla okuldaki hakları ve görevleri konusunda daha duyarlı oldukları belirlenmiştir. Bu noktada ailenin eğitim düzeyinin, çocuktaki bilinçli bir vatandaş olma algısını etkilediği düşünülmektedir. Thomas (2001) da, okulda demokratik eğitimin verimliliğinin artırılması konusundaki önerileri arasında, sadece okulda uygulanan programların yeterli olmadığı, mutlaka etkili bir "aile işbirliği" anlayışının kurulması gerektiğinden bahsetmiştir.

Çalışmada ortaya çıkan ilginç bir bulgu ise şudur; anne eğitim düzeyi yükseldikçe, ailenin gelir düzeyi yükseldikçe öğrencilerin, "okulda etkin katılım" başlığı altında aldıkları puanlar düşmektedir. Esasen bu yorumlaması zor bir bulgu olmakla birlikte, araştırmacılar bu durumun, gelir düzeyi arttıkça (bununla birlikte özel okulda okuma imkanı da olmaktadır) ve annenin eğitim düzeyinin yükselmesiyle ailedeki entelektüel statünün artması sonucu, "etkin katılım" kavramından beklentilerin yükselmesine neden olduğunu düşünmektedir. Böylece beklentisi yüksek olan söz konusu gruba ait öğrenciler, diğer öğrencilerin memnun olduğu "Okulda etkinlik-katılım" başlığında daha düşük puanlar vermişlerdir. Bununla birlikte asgari ücret veya daha altında bir geliri olan ailelerin çocuklarının okuldaki hakları ve görevleri konusunda daha çekimser kaldıkları anlaşılmıştır.

Bu çalışmada ortaya çıkan diğer bir veri ise, okuldaki akademik başarı arttıkça, öğrenciler ODAÖ'den daha yüksek puanlar almışlardır. Ancak ailenin eğitim düzeyi ve gelir seviyesi arttıkça oluşturduğu tahmin edilen tatminsizlik ve memnuniyetsizlik durumu benzer şekilde, en başarılı grup sayılabilecek olan "Takdir Belgesi" alan öğrencilerde de görülmüş, bu grup "Teşekkür Belgesi" alan öğrencilere göre, okulda katılım noktasında kendilerine yeterince fırsat tanınmadığını ifade etmişlerdir.

Bu bağlamda, demokrasi algısını artırması beklenen okul ortamında da, ailenin eğitim düzeyine, gelir seviyesine ve akademik başarıya göre öğrencilerin demokrasi algılarında ayrımlaşmalar tespit edilmiştir. Harber ve Mncube (2011), okul ortamında kimi zaman beklenenin tersine, sosyal eşitsizliği ve güce dayalı otorite kurma gibi bazı negatif tutumları artırıcı koşullar oluştuğunu; güvenli, barışçıl ve demokratik bir okul ortamı için daha çok mücadele gerektiğini belirtmiştir. "Herkes İçin Demokrasi" prensibince, dezavantajlı sayılabilecek gruplar ihmal edilmeden, yeri geldiğinde desteklenerek okul içi ve okul dışı uygulamalı demokratik aktiviteler desteklenmelidir. Öğrencilerin demokrasi algılarında, ailelerinin demografik özelliklerinin etkisi göz önüne alındığında, ailelere yönelik demokrasi bilincini artırıcı seminer programları düzenlenmesi verimli olabilir.

KAYNAKÇA

- Antalyalı, Ö.L. (2008). Varyans analizi (Anova-Manova). Ş. Kalaycı (Ed.) *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri* (3. baskı). Ankara:Asil Yayın Dağıtım.
- Başar, H. (1999). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Beetham, D. & Boyle K. (1998). Demokrasinin temelleri. (Çev: V. Bıçak). Ankara: Liberte Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi
- Çelik, V. (2003). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çokdeğişkenli istatistik: Spss ve Lisrel uygulamaları*. Ankara: Pegem-A Akademi.
- Dewey, J. (1903). Democracy in Education. *The Elementary School Teacher*, 4(4), 193-204. <http://www.jstor.org/stable/992653> adresinden 31.12.2013 tarihinde erişilmiştir.
- Doğanay, A. (1997). Türk Politik Kültürü ve Gençliğin Eğitimi. *Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (16), 51-61.
- Duman, T., Karakaya, N. ve Yavuz, N. (2011). *İnsan Hakları ve Demokrasi (Vatandaşlık Bilgisi)*. 2. Baskı Ankara: DataYayınları.
- Duruhan, K. ve Ersöz, Y. (2013). Ortaokulda Demokrasi Algıları Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Journal of History School*, 6 (16), 657-672.
- Gülmez, M. (1994). *İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*. Ankara: TODAIE Yayınları.
- Güneş, F. (2007). *Yapılandırıcı Yaklaşımla Sınıf Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Harber, C. & Mncube, V. (2011). Is schooling good for the development of society?:the case of South Africa. *South African Journal of Education*, (31), 233-245.
- Hussain, S., Sarwar, M. & Yousuf, M.I. (2010). Attitude Toward Democracy In Pakistan: Secondary School Teachers' Perceptions. *Journal of College Teaching & Learning* 7 (3), 33-39.
- Karasar,N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 10. Basım. Ankara: Nobel Yayın.
- Kıncal, R. (2002). *Vatandaşlık Bilgisi*. Mikro Yayınları. Ankara
- Kıncal, R., Işık, H. (2003). Demokratik Eğitim ve Demokratik Değerler. *Eğitim Araştırmaları*, Sayı:11, s.54-58.
- Kuş, Z. (2012). *İlköğretim Öğrencilerinin Demokrasi Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, H. (2009). *İlköğretim 8. sınıf Öğrencilerine Demokrasi Kültürü Kazandırmada Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin Katkısı (Kütahya İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

- Sipahi, B., Yurtkoru, E. S., Çinko, M. (2010). *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*. İstanbul: Beta
- Yeşil, R. (2002). *Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Thomas, N. L. (2001). *Democratic Education, a matter of institutional conscience and skills*.
http://media.johnwiley.com.au/product_data/excerpt/58/07879581/0787958158.pdf
adresinden 12.06.2014 tarihinde erişilmiştir.